

Memoires

1996-A

**Willem
Oltmans**

PAPIEREN TIJGER

INHOUD

Inleiding	7
Amsterdam	9
New York	153
Amsterdam	160

Bijlagen	179
Register	447

„Zeg, wat een brutale vragen stel jij! Maar ik vind jou wel een leuk mannetje. Ik denk dat ik je even ga masseren.” Willem Oltmans staat op, tot vermaak van het publiek in het Utrechtse café, gaat achter mij staan en zet zijn handen in mijn nek. „De heer Oltmans masseert nu mijn schouders, luisteraar, wat niet geheel onprettig aanvoelt,” beschrijf ik, netjes de wetten van de radio volgend. Het is begin jaren negentig, dit is mijn eerste kennismaking met Oltmans, tijdens een live uitzending van *Spijkers met Koppen*. De sfeer in het café kan niet meer stuk.

In de jaren negentig kruisen onze paden met regelmaat. Ik maak in Amsterdam een talkshow voor Veronica en weet na onze kennismaking in het Utrechtse café al te goed dat Willem een dankbare gast is. Hij is een ideale commentator aan het einde van de uitzending – en ook erna trouwens. We zijn grote fans van Willem. Op de redactie houden we Oltmans-imitatiewedstrijden: „Veertig jaar lang ben ik getrrreiterd door Buitenlandse Zaken! Luns, dat is een rrrrund in folio!” Een redacteur krijgt persoonlijk advies van Willem: „Zet je wel regelmatig spanning op de pomp? Anders verkroepoekt de boel daar beneden.”

In 2005, een jaar na zijn dood, maak ik met Roelf van Til een tv biografie van Oltmans, in de serie *Hoge Bomen*. Nu kom ik meer over Oltmans te weten: over zijn afstandelijke opvoeding, zijn ijskoude moeder, zijn ex-echtgenote Frieda Westerman. Jazeker, Willem was ooit getrouwd. Frieda was stewardess bij de KLM en deed in het interview geen moeite haar bitterheid te verbloemen. „Hij is met mij getrouwd vanwege de gratis vliegtickets. De huwelijksnacht heeft hij doorgebracht in een..., hoe noem je dat... een hoerenkast voor mannen. Of hij mij gebruikt heeft? Absolu- tely!”

Willem gaat zijn eigen gang en maakt zich niet te druk over wat nevenschade.

Zijn grenzeloosheid, zijn lef, zijn lak aan Hollandse mores en zijn talent om zich achteloos in de hoogste kringen te bewegen, brengen hem daar waar de meeste vaderlandse collega's nooit kwamen. Bij Sukarno bijvoorbeeld en de kwestie Nieuw-Guinea, waar de vete begint met het rrrrund in folio van Buitenlandse Zaken, en in de directiekamers van KLM en Philips. Hoezo mag een journalist

1996 ■ geen betaalde nevenactiviteit verrichten? Hollandse benepenheid!
„Hij is een apart soort journalist,” zegt de diplomaat Egbert Kunst
in *Hoge Bomen* over zijn vriend Oltmans. „Maakt niet uit waar het
om gaat. Hij schiet eropaf en gaat erin roeren.”
Een superluis in de pels, zeg ik.

Pieter Jan Hagens

1 januari 1996

Vught

Toon Quarles – vriend sinds de oorlogsjaren – haalde me gisteren om half zes van het station. We hadden een gezellig avond. Ik toonde de video-opnamen met Theo van Gogh. Pieter Jan Hagens en *Het Journaal* over het verhoor van Lubbers. Toon sprak geen woord van goed- of afkeuring. Hij gaf zelfs geen enkele reactie. Marlene glimlachte heel soms. Ook geen reactie. Zij zei alleen dat ik minder krachttermen op televisie moest gebruiken. Ik dacht: ik ben ik, en ik ben van deze tijd en niet van *tempo doeloe*.

Toon vertelde tijdens het diner bij kaarslicht dat je in zekere zin je integriteit moest opgeven om overeind te blijven in topfuncties bij Philips, zoals hij had. Ik vroeg hem hoe hij in die sfeer zoveel jaren bij Philips had overleefd. „Omdat ik een expertise had opgebouwd, waardoor ik in die sector onmisbaar was geworden.” Gerrit Jeelof was nog in april op een aandeelhoudersvergadering verschenen en had er slecht, uitgemergeld en onherkenbaar uitgezien.

Marlene vertelde met zes dames te hebben gebridget, die mij alle zes een walgelijke man vonden. Zij dacht ook dat Theo van Gogh me eigenlijk op de video belachelijk had proberen te maken. Ik probeerde haar ervan te overtuigen dat hij juist een bondgenoot van me is.

Vanmorgen aan het ontbijt herhaalde zij zeer gekwetst te zijn geweest, toen ik haar over het incident met Van Roijen in Djakarta had geschreven dat haar schoonzoon Jan Quist in die zaak oneerlijk was geweest. Ik had toegevoegd niets meer met hem te maken te willen hebben. Hij was niet integer en dan zie ik hem inderdaad liever niet meer. Zij gaf wel toe dat hij oneerlijk was geweest, maar ik had informatie die hij me had toevertrouwd, gebruikt om tegen de Staat te vechten. „Jan moest toch zijn positie bij de bank veilig stellen,” zei ze. Wat hij me verteld had was een oude koe die al jaren bekend was. Alleen nu kon ik verwijzen naar de tweede man van de ambassade waar ik dankbaar gebruik van had gemaakt.

Ik heb trouwens vannacht in bed – hetzelfde bed waar ik vorig

jaar doodziek in werd – tot 01:30 uur in het boek van ambassadeur Matlock gelezen. Ik las vanmorgen nog een uur erin. Het is een ongelooflijk boeiende reportage met buitengewoon belangrijke observaties.

13:30 uur, Westerkade

Heerlijk om weer thuis te zijn. Vooral de absolute rotzooi gisteravond op televisie met Youp van 't Hek, was beschamend. En er was een soort waarzegster die horoscopen maakte, maar wie is nou geïnteresseerd in de horoscopen van Rudi van Dantzig of Frits Bolkestein?

Ik heb Trees gebeld en haar aangeboden een ticket naar Zuid-Afrika voor haar te betalen, zodat ze een maand bij Peter kon zijn. Ze benadrukte weer dat het niet werkte hard tegen hem te zijn. Daar heeft ze wel gelijk in, maar dat is dan ook het probleem. Hij had al veel eerder hard aangepakt moeten worden. Ik heb nog zeven pagina's *Memoires* getypt.

Het was spekglad voor de deur waardoor ik gevallen ben. Blauwe plek aan de binnenkant van mijn hand, kneuzingen, maar ik geloof dat er niets gebroken is.

Diabolo belde vanuit Genève. Misschien dat hij donderdag of vrijdag komt. Het moet dan maar.

2 januari 1996

Hoorde Sytze van der Zee op televisie zeggen dat Ischa Meijer „een heel belangrijk man” in zijn leven was geweest. Soort zoekt soort. Met dergelijke opmerkingen word je in dit land prominent journalist.

Ik heb opnieuw Jan Willem van Cruysen gevraagd of hij zijn vriend Evert Santegoeds, die de financiën tussen Kerstmis en Nieuwjaar zou regelen, niet kan aansporen dit nu ook te doen. Volodja Molchanov uit Moskou stond op het antwoordapparaat, maar ik heb geen idee op welk nummer ik hem kan terugbellen.

Ontmoette Bertie Hilverdink bij een vriend van hem in de Jordaan. Later keek ik hem na toen hij weg strompelde met zijn hondje, wat een hartverscheurend gezicht was.

Er is geen post bezorgd om 17:00 uur. Ze doen maar raak. Er kraait geen haan naar. Dat heet privatisering.

3 januari 1996

Advocaat Vermeer deed een opmerkelijke ontboezeming. „De zaak Lubbers was te groot voor mij. Ik run maar een klein kantoor. Daarom durfde ik niet tegelijkertijd ook Dijkstal op de

korrel te nemen. Het is waar dat ik zonder het gesprek met Irene Konings bij de NVJ, er misschien helemaal niets van terecht had gebracht. U hebt gelijk, ik had inderdaad het bod van 600.000 gulden via de NVJ van 1993 moeten noemen.” Hij ging zelfs zover me te vertellen dat hij zijn best deed ook in beeld te komen, toen hij me aan zag komen wandelen, omringd door journalisten. Ik weet dat hij dat voor zijn kinderen deed. Maar toen hij zei dat mijn zaak boven zijn krachten lag, vroeg ik me af wat ik daar nu mee moest doen. Hij ging volkomen akkoord dat Peter Nicolaï erbij zal komen. Vermeer wil mij in de toekomst ook laten spreken bij de verhoren. Ik dacht: deze man blijft bij het team tot het bittere einde. Hij zei trouwens dat zijn ontboezemingen behoorden tot het geheim van Klein Amstelhove, de naam van het gebouw waarin zijn kantoor is gevestigd. Hij kan soms best geestig uit de hoek komen. Paul de Ridder belde dat in één week 63 exemplaren van *Persona Non Grata* bij de boekhandels waren besteld. Dat is interessant.¹ Paul had mijn reportage over Alexia Lejeune gelezen en geloofde niet dat iemand in Nederland dit zo zal durven afdrukken. Jan Kikkert en Paul zijn akkoord over de uitgave van zijn boek. Ik had Paul getipt dat Kikkert er geen uitgever voor kon vinden.²

Wim Wertheim had mijn stuk in *Kleintje Muurkrant* gelezen. Hij wil me spreken, want Bob Hering en Lambert Giebels gaan een biografie over Bung Karno schrijven. Dat wordt dezelfde soep met ballen als van Jan Blokker. Ik schreef hem een kort antwoord en stelde een lunch in het Holiday Inn in Utrecht voor.

Ik bezocht Con Hermens (84), de dochter van mijn grootvader (Willem Oltmans) en zijn tweede, Indonesische vrouw, Sima Sastropawiro. Con zei ook al het liefste nu maar te willen sterven. Zij is diep overtuigd dat de dood het betreden van een andere wereld betekent. Je geliefden wachten er op je, terwijl anderen door reïncarnatie naar de aarde terug zijn. Dat de dood het best bewaarde geheim op aarde is, is een feit. Ik lag hier later in sauna Thermos over te denken, tot een Indonesische jongen bij me kroop. *This urge runs in the family.*

Een vriend uit de jaren vijftig, Erwin Aschmoneit (toen militair) belde op en kwam een paar uurtjes praten. Hij heeft een

- 1 Nu ik dit teruglees in 2003, vind ik het eigenlijk een lachertje, gezien de publiciteit die ik en het boek hebben gekregen.
- 2 Redactie: Het gaat om het boek *Crisis op Soestdijk: Nederland als bananenmonarchie*, Papieren Tijger, Breda, 1996, dat in twee drukgangen van 1.000 exemplaren zou verschijnen, en waarvan de eerste druk in één dag zou uitverkopen. In 2005 verscheen bij Uitgeverij Aspekt de derde druk.

gigantische hangbuik, waar de mijne niets bij is. Hij zei eens per jaar jonge brandnetels te eten om zijn systeem te reinigen. Mijn vijanden hebben ontdekt dat ik 10.000 gulden heb verdiend met het Sukarno-manuscript. Als donderslag bij heldere hemel heeft advocaat A.H. Vermeulen van het keurige kantoor Maaldrink Notarissen op dit bedrag beslag laten leggen, op basis van een schuldbekentenis uit 1992. Boven deze smerige zaak staat „In Naam der Koningin”. Ze moest het eens weten. Ik heb zowel Vermeulen als Joost Bloemsma bij Spectrum in Utrecht geschreven dat ik verbijsterd ben dat de arm van Den Haag zo ver rijkt.³

4 januari 1996

Michiel van Ballegoijen de Jong kwam langs en gaf me een exemplaar van zijn prachtig boek over de Nederlands-Indische Spoorwegen, *Spoorwegstations op Java*, waar mijn overgrootvader en grootvader aan verbonden waren.⁴ Hij kocht *Mijn vriend Sukarno* waar ik voorin schreef „Voor mevrouw Sukardjo Wirjopranoto.” Michiel is in 1941 op Java geboren. Hij was buitengewoon complimenteus over mijn twee pamfletten, evenals zijn vader. Hij vergeleek me met Multatuli, wat ik al heel lang zo voel maar natuurlijk nooit hardop zeg.

Eindelijk belde Evert Santegoeds, die twee fotografen naar Parijs wilde sturen voor fotomateriaal bij mijn artikel. Ik adviseerde hem Henry Pessar te gebruiken. Eindelijk spraken we over geld en hij wilde het bij 10.000 gulden laten. Ik maakte hem duidelijk dat ik dat te weinig vond. Later belde Helen op dat zij Pessar niet kon bereiken.

Henk Hofland heeft de Gouden Ganzeveer ontvangen „voor uitzonderlijke bijdragen voor het Nederlandse cultuurbezit.”⁵ Oneerlijkheid zegeviert, maar het zij hem gund.

5 januari 1996

Ik werd gebeld door een man, met wie het gesprek werd verbroken. Ik dacht meteen aan de BVD, maar toen de man terugbelde, zei hij dat zijn telefoonkaart op was. Niets aan de hand dus.

Vanmorgen belde er ook een dame die via mij aan een advocaat hoopte te komen voor een proces tegen de Staat.

En vanmiddag belde een oude heer, hij had mijn telefoonnum-

3 Zie bijlage 1.

4 Michiel van Ballegoijen de Jong, *Spoorwegstations op Java*, Uitgeverij de Bataafsche Leeuw, Amsterdam, 1993.

5 *NRC Handelsblad*, 4 januari 1996.

mer via de NVJ, die mij wilde spreken voor hij zijn hoofd te ruste zou leggen. Hij wilde dat ik naar Almere zou komen, en zou mijn reiskosten vergoeden. Het is inhumanaan, maar ik breng het niet op, zelfs niet om terug te bellen. Ik heb mijn tijd hard nodig.

Diabolo arriveerde om 11:30 uur. Hij begon opnieuw over een film maken, en contact leggen met Oliver Stone, en gaf me een aantal pagina's te lezen. Ik begrijp nou wel wat meer over zijn film: hij beschouwt zichzelf als een sjamaan, een boodschapper voor mensen die hun ego willen verliezen en in contact met het niets willen komen. Daar moet het over gaan. Het deed me aan Jan Foudraïne denken. Om half drie vroeg ik hem te gaan wandelen, zodat ik even tot mezelf kon komen. Ik moest even alleen zijn. Hij kwam om 16:30 uur terug met Mexicaanse paddestoelen en hasj. Het werd donker. Hij stak kaarsen aan. We moesten bij de kachel zitten en we zouden een „trip” maken. Ik kauwde erop, maar er gebeurde niets. Hij vertelde dat Aldous Huxley op zijn doodbed om een *shot* LSD had gevraagd „dus hij stierf op een trip”. Diabolo was binnen de kortste keren in de zevende hemel en kroop piemelnaakt in bed. Ik denk dat het veel met autosuggestie te maken heeft. Misschien werd ik er een beetje zweverig van. Veel later ging ik bij hem liggen. Zijn handen zaten nogal los en zijn warme lichaam voelde heel lekker. Maar ik sliep slecht, moest er steeds uit en had de nodige nachtmerries, inbegrepen over Docters van Leeuwen, die mij via Lennaert en Diabolo drugs gaf waardoor ik kanker zou krijgen, om zo op een makkelijke manier van me af te komen.

6 januari 1996

Ik ben vanmorgen meteen aan mijn werk gegaan, terwijl mijn Spaanse vriend maar verder sliep.

Henk Krol van de *Gay Krant* zegt in het blaadje *Rainbow* in antwoord op de vraag of hij me kent: „Moeilijke man voor zichzelf en voor anderen. Een man van wie ik nooit helemaal precies weet of datgene wat hij vertelt waar is. Het is een lieve, gekke man.”

Soms moet ik met dagboek bewerken even stoppen, zoals nu, tijdens de scène met Wibo van de Linde in de rechtszaal, die glashard staat te liegen in de zaak tegen *Time*. Het maakt me misselijk om dit terug te lezen.

Diabolo is intussen naar Lennaert vertrokken.

Trein naar Den Haag

Ambassadeur Matlock schrijft dat de USSR natuurlijk allereerst de enorme energievoorraden in exploitatie moet brengen, maar dan wel in concurrentie met de internationale petroleumbedrijven. Wat Matlock bedoelt, is de klassieke imperialistische verdeel-en-heerspolitiek toepassen, opdat Rusland van buitenaf gemakkelijker leeggeroofd kan worden.

Pronk is toch echt mesjogge. Hij vindt dat de order van 75 miljoen gulden aan oorlogstuig die Indonesië bij Hollandse Signaal deed, niet door mag gaan vanwege de mensenrechtenschendingen in Oost-Timor.⁶ De reden zou moeten zijn dat Suharto de Pol Pot van Indonesië is. Oost-Timor is maar een detail.

Westerkade

Ik ben naar de tentoonstelling van Frits van Eeden in Den Haag gegaan, die hij samen met zijn zus Inez organiseerde. Op eens stond er een oude heer tegenover me. Het was Godert Maas Geesteranus, eens medescholier in Baarn en jarenlang hoofd juridische dienst van Buitenlandse Zaken. Hij was al zes jaar gepensioneerd. Zijn broer Frans is overleden. Zijn zus Erna, mijn klasgenoot, is ongetrouwd gebleven. De vrouw van Godert, Liesbeth van Reede, was invalide. Hij herinnerde zich zelfs dat mijn broer Theo en Metie van Reede op school verliefd waren geweest.⁷

„Ik heb je er altijd van verdacht dat jij me op Buitenlandse Zaken zat te saboteren,” zei ik tegen hem.

Hij antwoordde: „Ik had met jouw zaak niets te maken.” Ik accepteerde wat hij zei, al kan dit volgens mij haast niet. Desalniettemin was de ontmoeting met Godert een hoogtepunt. Nadat Eduard arriveerde, ben ik samen met hem met de trein teruggegaan naar Amsterdam. Hij bleef flensjes bij me eten.

7 januari 1996

Ik heb Jan Pronk geschreven dat het niet om Oost-Timor gaat, maar om de mensenrechtenschendingen in heel Indonesië. Ik hoop dat hij zijn argumenten nog kan bijstellen.

Roel Martens schreef uit Georgië.⁸ De nieuwe regering die daar tot stand komt, zit volgens hem van boven tot onder vol met hoge pieten uit de tijd van het communisme. Volgens hem moet het Westen een meer consistent beleid voeren om de

6 *De Volkskrant*, 5 januari 1996.

7 Zelf was ik toen hevig verliefd op Lydia van Reede, Metie en Liesbeths zuster, zie ook *Memoires 1925-1953*

8 Brief d.d. 27 december 1995.

hervormingen daar te ondersteunen. Hij heeft de naam van Lubbers horen vallen om de regering aldaar van advies te dienen. We zullen zien. Roel hoopt tot de herfst daar te kunnen blijven werken.

Vond een brief van mejuffrouw Buringh Boekhoudt uit 1981, waarin ze me zei het jammer te vinden dat ze gelijk had dat mijn reis naar India met Claus een mislukking zou worden. Ik heb een kopie aan Beatrix gezonden, met een begeleidend schrijven dat ik hoop dat ik niet gedwongen word de informatie die ik heb via de rechtbank naar buiten te brengen.⁹ Zij heeft toch veel voor me verborgen gehouden, mijn lieve vriendin in Baarn, uit piëteit jegens het koningshuis.

NRC Handelsblad heeft met een heel team journalisten, onder wie Willebrord Nieuwenhuis, over twee volle pagina's gereconstrueerd waarom Lubbers niet naar de NAVO ging. Maar ze hebben uitsluitend Nederlandse bronnen. Ze zijn kennelijk niet tot Washington doorgedrongen. Als ik geld en tijd had, ging ik er zelf achteraan. Fitchett schreef niet voor niets dat de veiligheidsadviseurs er mee te maken hadden.¹⁰ *NRC Handelsblad* stelt het voor alsof Lubbers zelf heeft zitten stotteren.

Het is duidelijk: de Amerikaanse druk op snelle NAVO-uitbreiding naar het oosten is oerstom en drukt Rusland terug in de positie van de Sovjet Unie. Lubbers was voorzichtiger dan Warren Christopher.

Het is een belangwekkende reportage, maar kennelijk niet het hele verhaal. Er staat bijvoorbeeld niet in dat Lubbers minder bruikbaar was voor het doordrukken van de Amerikaanse visie op de ontwikkeling in Europa.¹¹

Timmer van Philips – Toon Quarles vindt hem een gladjanus – zei bij *Buitenhof*: „We zijn verwickeld in een meedogenloze strijd op wereldschaal.” Hij gebruikte zelfs het woord „oorlog”, wat vroeger dus concurrentie heette. Die „oorlogen” van multinationals worden nog eens onze ondergang.

Ambassadeur Sukrisno zegt dat er in Solo topberaad is geweest, met veel generaals en zelfs een voormalige PKI-leider, om na te gaan hoe het verleden kon worden goed gemaakt. „Zou Suharto naar je brief hebben geluisterd,” zei Sukrisno.

„Het is te hopen, want het is de enige manier waarop hij zijn nek kan redden. Kijk maar wat er in Korea gebeurde.” Toen ik zei een kerstkaart van ambassadeur Kadarisman te hebben ontvangen, antwoordde hij: „Dat heeft een betekenis.”

9 Zie bijlage 2.

10 *International Herald Tribune*, 18 november 1995.

11 *NRC Handelsblad*, 6 januari 1996.